

Masal

Masal; genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olayları anlatan edebî türdür.

Masalların ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Yaygın görüşe göre masalların kaynağı Eski Yunan ve Hint mitolojileridir. Eski Yunan'daki Ezop Masalları, bilinen en eski masal / fabl örnekleridir. MÖ VI. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan Ezop Masalları'nda kahramanlar genellikle hayvanlar arasından seçilmiştir. Hint edebiyatındaki Pançatantra adlı eser ile Beydeba'nın yazdığı Kelile ve Dimne, Doğu'daki ilk masal / fabl örnekleridir.

Masallar; olaya dayalı, sanatsal metinlerdir. Genellikle bir tekerleme ile başlar. Masallarda yer ve zaman belirsizdir. Olaylar, hayalî mekânlarda geçer. Olay, belirsiz bir geçmiş zamanda gerçekleşir. Anlatımda öğrenilen geçmiş zaman ya da geniş zaman kullanılır. Kahramanlar genellikle devler, periler, cinler, padişahlar, prensler vb. kişilerdir. Masallar iyi ile kötünün mücadelesini anlatır, masalın sonunda iyilik üstün gelir. İyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır.

Masallarda yalın, duru bir dil ve anlatım söz konusudur. Anlatımda söylenmesi güç kelimelere, ayrıntılı betimlemelere yer verilmez. Masalların başında, ortasında ve sonunda kalıp sözlere yer verilir. Masallarda iyilik, güzellik, doğruluk, yardımseverlik gibi evrensel değerler yer alır; dinî ve millî öğelere yer verilmez.

Masalların söyleyeni belli değildir. Masallar, halkın ortak edebî ürünleri arasında yer alır. Halk arasında dilden dile söylenerek gelecek kuşaklara aktarılan masallar, sonradan yazıya geçirilmiştir.

Masallar; döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerinden oluşur.

Grimm Kardeşler olarak tanınan Jacob (Yakop) ve Wilhelm (Vilhelm) Grimm, Almanya'da halk arasında yaşayan masalları derleyerek 1812 yılında Çocuk ve Yuva Masalları adıyla yayımlamışlardır. Bu masallar Grimm Masalları adıyla tanınmıştır. Kibritçi Kız masalıyla tanınan Danimarkalı yazar Andersen 1835 yılında Çocuk Masalları adlı eserini yayımlamıştır. Andersen'in birçok masalında iyilik ve güzellik üstün gelirken kendi yaşamından izler taşıyan masallarında iyimserliğin yerini kötümserlik ve hüznün almıştır. Andersen'in bazı masalları fabl özelliği taşımaktadır.

Türk edebiyatında Uygur dönemi eseri olan Kalyanamkara ve Papamkara masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir. Osmanlı döneminde sözlü gelenekten derlenerek hazırlanan Billur Köşk, ilk Türk masallarındandır. XIX. yüzyıldan itibaren, Türk Halk Edebiyatının sözlü ürünleri içinde "kıssa" adıyla anılan masal için "mesel" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. Masal sözcüğünü gerçek anlamına bağlı olarak kullanan ilk sanatçı Namık Kemal'dir. Namık Kemal; masalı eğitici, terbiye edici özellikte, bütünüyle hayalî olaylardan meydana gelen bir anlatım türü olarak tanımlamıştır. Halkın dilinde yaşayan masalları Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Naki Tezel gibi araştırmacılar derleyerek yayımlamıştır.

Türk masal kahramanları devler, cadılar gibi olağanüstü özelliklere sahip varlıklar ile insanlar ve hayvanlardır. Masallarda padişah, Hızır, derviş, hükümdar, Keloğlan vb. iyiliği temsil ederken devler, cadılar, vezirler vb. kötülüğü temsil eder. Masallarda sık rastlanan hayvanlar ise tilki, aslan, Zümrüdüanka'dır.

Fabl

Fabl; kahramanları çoklukla hayvanlardan seçilen, ders verme amacı güden, genellikle manzum bir edebî türdür.

Fabllarda bir öğüt yer alır. Bu öğüt, genellikle bir atasözü ya da özdeyiş yoluyla verilir. Fabllarda soyut kavramlar, somut olaylar yardımıyla anlatılır.

İnsanların başından geçen her türlü olay fablın konusunu, iyilik-kötülük gibi çatışmalar olay örgüsünü oluşturur. Kahramanlar genellikle hayvanlardır fakat insanlar da zaman zaman bu kahramanlar arasında yer almaktadır. Hayvanlar fablda kurnazlık, cesaret, kibir, kıskançlık, kahramanlık gibi insani özellikleri temsil edecek şekilde yer alır; bunun için fabllarda genellikle teşhis ve intak sanatlarından yararlanılır. Olaya dayanan diğer türlerde olduğu gibi fablda da öyküleyici anlatıma başvurulur. Fabl türünde de masalda olduğu gibi yer ve zaman belirsizdir. Ders verme amacı güdüldüğü için dili sadedir. Zaman zaman kalıp sözlere yer verilir. Masalda olduğu gibi fablda da “dostluk, dayanışma, korku, öfke, kurnazlık” gibi evrensel tema ve kavramlar işlenir.

Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümlerinden oluşur.

Türk edebiyatında fabl niteliği taşıyan örnekler, Hint, Arap ve İran edebiyatından esinlenilerek oluşturulmuştur. XIII. yüzyılda Mevlana'nın Mesnevi'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. Gülşehri'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği Kuş Dili anlamına gelen Mantıku't Tayr, fabl özelliği göstermektedir. XV. yüzyılda Şeyhî'nin yazdığı Harnâme, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir. Şinasi, 1859 yılında La Fontaine'in (La Fonten) fabllarını Türkçeye çevirmiştir.

XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin Gülistan adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. XVII. yüzyılda Fransız yazar La Fontaine, Ezop ve Beydeba'dan esinlererek fabllar yazmıştır. Amerikalı yazar Richard Bach'ın (Rıçırt Bah) Martı, İngiliz yazar George Orwell'in (Corç Orvel) Hayvan Çiftliği, Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry'nin (Antuen dö Sant Ekzuperi) Küçük Prens gibi eserleri fabl türünden etkilenilerek yazılmıştır.